

Спеціалізованій вченій раді К 26.130.03
«Університет економіки та права
«КРОК»,
03113, м. Київ, вул. Лагерна, 30-32

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора,
Оніщенко Наталії Миколаївни на дисертаційне дослідження
Комлика Володимира Володимировича за темою «Склад
правопорушення: теоретичні підходи та практичні виміри», на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за
спеціальністю 12.00.01 - теорія та історія держави і права; історія
політичних і правових учень**

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю комплексного аналізу однієї з важливих проблем загальної теорії держави і права, а саме: загальнотеоретичних аспектів, складу правопорушення.

Юридична відповідальність за правопорушення – одна з найскладніших та гострих тем сучасної юридичної науки.

Юридична відповідальність має свій відмінний від інших видів відповідальності юридичний зміст. Це знаходить свій пряв в правових настановах і в нерозривному зв'язку з державою яка власне забезпечує реалізацію юридичної відповідальності. Слід зазначити, що в останні роки помітно посилилася увага до змісту юридичної відповідальності. Це спостерігається в традиційних галузях науки, кримінальній, цивільно-правовій, а також в конституційному праві, де ще декілька десятиліть тому таке питання виглядало з наукової точки зору не коректно.

Проте, щодо теорії права, слід визнати, що розгляд юридичної відповідальності був обмежений або майже обмежений відповідними розділами підручників з теорії держави і права.

Проте з нашої точки зору понятійний категоріальний апарат такого поняття як «інституту юридичної відповідальності» повинен в першу чергу, розроблятися в рамках теорії держави і права.

За загальною визнаною у науці думкою, скоєння правопорушення та наступна реалізація юридичної відповідальності пов'язана з державним та громадським осудом. Крім того зрозуміло, що в суспільстві, де відсутні справжні демократичні засоби забезпечення прав та свобод людини (в тому числі і засобами юридичної відповідальності), де досить сильні прояви криміналізації суспільства, корупційні схеми, кризові негаразди стверджувати про гармонійний розвиток громадянського суспільства та правової держави є некоректним з наукової точки зору та громадської позиції.

Однією з «реанімаційних» можливостей та засобів сьогодні вважаємо удосконалення інституту юридичної відповідальності.

Отже, у зазначеному контексті актуалізується проблематика дослідження складу правопорушення у загальнотеоретичному форматі.

Твердження про те, що склад правопорушення – це система чотирьох елементів: об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони, є своєрідним постулатом. Таке твердження в загальній теорії права отримало статус аксіоми. Та, як зазначає дисертант, з розвитком окремих галузей права склад правопорушення зазнав певної трансформації та, як наслідок, змінився порівняно із загальнотеоретичними уявленнями. При цьому критично оцінюється такий стан речей, оскільки на глибоке переконання дисертанта, саме загальнотеоретична конструкція складу правопорушення є базисом та фундаментом для конструювання аналогічних складів правопорушення на рівні галузевих наук. Отже, без уніфікації складу правопорушення як правової категорії, автономія між галузевими науками та загальною теорією права як такою, лише поглиблюватиметься.

Окремої уваги заслуговує думка автора щодо наукової

пріоритетності загальнотеоретичної конструкції складу правопорушення у порівнянні із складами правопорушень на рівні галузевих наук.

Вдало зазначена мета дослідження, яка за думкою здобувача полягає у формуванні та закладенні наукового підґрунтя у частині закріплення такої конструкції загальнотеоретичного складу правопорушення, яка сприятиме уніфікації категоріальної системи загальної теорії права та понятійно-категоріального апарату окремих галузей права.

Варто погодитись із Комликом В. В., що об'єктом дослідження є:

суспільні відносини, пов'язані із застосуванням категорії «склад правопорушення» у загальній теорії права та у галузевих науках, а предметом дослідження є теоретичні підходи та практичні виміри категорії «склад правопорушення».

Не можна не зазначити, що в процесі проведення дослідження активно використовувались діалектичний, історичний, матеріалістичний, метод аналізу і синтезу, методи модулювання і прогнозування, логічний та інші методи та підходи.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації Комлика В. В. полягає у постановці проблеми та обумовленим комплексним характером категорії «склад правопорушення». В дисертаційній роботі порушено питання, які до цього часу вітчизняною науковою теорією держави і права не розглядалися. Робота являє собою перше в сучасному правознавстві комплексне дослідження категорії «склад правопорушення» з обґрунтованою необхідністю його інтерпретації та модернізації. Сформовано концептуально нову юридичну конструкцію складу правопорушення, імплементація якої у галузеві системи права дозволить уніфікувати категорію «склад правопорушення» на рівні правозастосовної практики. Виявлено і досліджено передумови виникнення уявлення щодо складу правопорушення. Доведено, що саме склад правопорушення є рефлексією на неправову поведінку.

На основі одержаних результатів дисертантом сформульовано ряд

положень, узагальнень та висновків, які посвідчуються зазначену наукову новизну і дозволяються стверджувати, що вона є одним із перших, в самостійній Україні, комплексним дослідженням теоретико-правових проблем складу правопорушення.

Науково новими результатами цього дисертаційного дослідження, що відрізняються теоретичною та практичною значущістю необхідно визнати наступні її положення, висновки та рекомендації.

уперше:

- запропоновано дефініцію галузевого складу правопорушення (система об'єктивних та суб'єктивних ознак, зафікованих у формі норм галузей права, що регулюють якісно однорідні відносини та наявність яких характеризує діяння як протиправне), з наступним проведенням розмежування складу правопорушення у приватних галузях права (система об'єктивних та суб'єктивних ознак, зафікованих у нормах, предметом регулювання яких є відносини у сфері приватних, індивідуальних інтересів юридично рівних суб'єктів за переважного використання диспозитивного методу правового регулювання) та у публічних галузях права (система об'єктивних та суб'єктивних ознак, зафікованих у нормах, предметом регулювання яких є реалізація публічних інтересів за допомогою переважно імперативного методу регулювання);
- проведено порівняльно-правовий аналіз складу правопорушення різних галузей права, виокремлено відмінні риси та пояснено причини таких відмінностей;
- критично переосмислено та запропоновано переглянути історично сформований у загальній теорії права підхід до складу правопорушення;
- обґрутовано, що збагачення змісту та уніфікація категорії «склад правопорушення» з врахуванням галузевих здобутків сприятиме удосконаленню уявлень про склад правопорушення у загальній теорії права;

удосконалено:

- загальну теорію складу правопорушення, що сприяє конкретній ідентифікації складу правопорушення в галузевих юридичних науках;
- теоретичні підходи до розуміння окремих елементів складу правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт та суб'єктивна сторона);
- уявлення про підстави юридичної відповідальності у публічних і приватних галузях права;
- понятійний апарат теорії права шляхом термінологічного уточнення елементів складу правопорушення та наділення їх додатковими ознаками;

набули подального розвитку:

- уявлення про інтегручу функцію загальної теорії права щодо галузевих доктрин;
- вивчення змісту загальнотеоретичної категорії «склад правопорушення» (шляхом імплементації у її змістовне наповнення теоретичних здобутків галузевого рівня);
- дослідження можливості впровадження у систему категорій загальної теорії права нових понять, що стосуються складу правопорушення загалом та окремих його елементів зокрема: «склад галузевого правопорушення», «склад правопорушення у публічно-правових галузях» та «склад правопорушення у приватно-правових галузях».

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використаними у правозастосовчій практиці; при читанні курсів лекцій з теорії та історії держави і права, філософії права; отримати відповідні висвітлення у нормативних курсах з галузевих дисциплін.

Проте, як і будь яке творче, пошукове дисертаційне дослідження,

дане характеризується певними, недостатньо обґрунтованими, дискусійними положеннями, що потребують додаткової аргументації автора. Зокрема:

1. Не можемо погодитися з висновком автора про те, що загальнотеоретична конструкція складу правопорушення не відповідає складу правопорушення у публічних галузях права. На наш погляд, було б доволі корисно звернутися до детальнішого аналізу категорії склад правопорушення щодо законодавства інших країн в контексті означеної проблеми.

2. Цікавою проблематикою на наш погляд, яка не здобула, на жаль, у представлений дисертації, належного висвітлення впливу громадського осуду на скоене правопорушення та реалізацію юридичної відповідальності.

3. На наш погляд, більш аргументованим з точки правої доктрини, а саме, цитування відповідних праць в сфері загальної теорії держави і права було необхідно застосувати при аргументації висновку про можливість використання в наукових колах таких понять як склад публічного правопорушення та склад приватного правопорушення.

4. На наш погляд, не можна погодитися із авторською констатациєю про те, що існує часткова відірваність між категоріально-понятійним апаратом загальної теорії права та категоріально-понятійним кримінального та господарського правом, що розвиваються певною мірою автономно від дефініцій загальної теорії права.

Як уже зазначалося перераховані зауваження мають дискусійний характер та не знижують позитивної оцінки роботи, що виконана на високому науковому рівні. Дисертація є самостійним комплексним дослідженням, яке має суттєве теоретичне та практичне значення для вдосконалення загальнотеоретичного розуміння природи складу правопорушення у сучасній українській юридичній науці.

Результати цього наукового дослідження, висновки та пропозиції

дисертанта викладені в 12-ти наукових працях, з яких вісім статей опубліковано у фахових наукових виданнях, в тому числі п'ять статей опубліковано у міжнародних фахових виданнях і 4 публікації – тези доповідей та статей у збірниках матеріалів конференцій.

Структура автореферату логічна і відповідає тексту та змісту дисертації. Наукові положення достатньо обґрунтовані та достовірні. Висновки в цілому по роботі є істотними та значущими для загальної теорії держави і права.

На основі зазначеного можна зробити загальний висновок, сутність якого у твердженні, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю та достовірністю, науковою і практичною значущістю отриманих результатів, повнотою їх викладення в опублікованих дисертантом наукових працях, а також за оформленням дисертація відповідає вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій і встановлені у Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, а також основним вимогам чинного законодавства щодо дисертації та авторефератів дисертацій, а її автор – Комлик Володимир Володимирович заслуговує присудженню наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент

Доктор юридичних наук, професор

Інститут держави і права

Ім. В. М. Корецького НАН України,

завідувач відділу теорії держави і права,

Заслужений юрист України,

академік НАПрН України

Н. М. Оніщенко